

Oproep

bij het einde van 170 jaar België

POLITIEKE STATISTIEK IN BELGIË

*"Informatiebereidheid is niet de hoogste
kwaliteit van de overheid"*

Gaston Geens¹

Bij het begin van de 21ste eeuw, met de informatietechnologie hoog in het vaandel van de Westerse maatschappijen, laat het gekende adagium van Francis Bacon: "Kennis is macht"² de afsplitsing toe: "Informatie is macht". Informatie heeft inderdaad een cruciale machtsfunctie, des te meer naarmate haar dichtheid en haar exclusiviteit toenemen.

Anderzijds is het evenzeer waar: "Er komt geen democratie zonder autonome informatie". In een moderne maatschappij en in een dynamische polyarchie moet informatie - met hoge dichtheid - een zeer ruime verspreiding vinden. De uitbreidingsfunctie van de informatie over het "hier en nu" heen is wezensnoodzakelijk voor de hedendaagse maatschappij én voor een beweeglijke polyarchie.

Beide functies van informatie worden des te scherper geprofileerd door de derde en niet minder belangrijke functie van informatie: betrouwbare bouwstenen leveren voor een adequate besluitvorming. Eens te meer: hoe hoger de informatiedichtheid hoe geldiger en betrouwbaarder de aanbreng is voor de optimalisering van de beslissingen en voor een geëigend verloop van de besluitvorming.

De informatietechnologie schept kansen om informatie sneller te verspreiden - maar sociologisch gezien gebeurt dit zeer ongelijk - zoals zij ook kansen schept om de dichtheid van de informatie op te voeren. Het cruciale blijft echter welke informatie men beschikbaar stelt, welke men verspreidt en welke niet, naar wie en dus ook naar wie niet. De terecht geroemde mogelijkheden van de informatietechnologie zijn analoog aan de mogelijkheden van een andere zeer bekwame informatiedrager: de statistiek. Het aantrekkelijke van de statistiek, zoals van de informatietechnologie, is dat de informatiereductie die inherent is aan elke informatiecodering en elke informatietransmissie beperkt is. Codering en overdracht vallen heel betrouwbaar uit en kunnen bijzonder rijk aan inhoud zijn, althans voor wie ze geëigend hanteert.

Behoorlijk opgestelde statistieken drukken in zeer beknopte vorm een aanzienlijke hoeveelheid informatie uit. Grote collectiviteiten, algemene tendensen, evenzeer als afwijkende gedragingen worden gesynthetiseerd in een beperkt aantal cijfers; beperkt alleszins in vergelijking met de realiteit die ze dekken. De scholingsgraad in een maatschappij, een index van inkomensverdeling, een percentage van stemmenverschuiving bij verkiezingen, het aantal stakingen in de bedrijfssectoren enz. tekenen tegen de achtergrond van geijkte gegevens

1 Voorwoord in: *Een regering voor de Vlamingen*. Brussel, 1982, blz. 2.

2 Francis Bacon in *De Sapientia veterum* (1609) en *Novum Organon* (1620).

een stuk culturele ontwikkeling, een sociaal-economische stratificatie, een politieke verandering of een sociaal klimaat in een economische tak. Adequate statistieken, gegeven hun ijking, leveren aanduidingen van opgeloste problemen of van nieuwe vragen die in de maatschappij rijzen; zij geven aanduidingen van machtsverhoudingen, van verschuivingen die aandacht verdienen en opgevolgd moeten worden, van situaties of ontwikkelingen die al dan niet dringend dienen bijgestuurd. Voor de besluitvorming en voor het functioneren van een maatschappij zijn statistische grootheden en reeksen met rijke inhoud van aanzienlijke waarde.

Jammer genoeg kan men die grote waarde niet toekennen aan de officiële politieke statistiek in België, of alleszins de rijke aanzetten die er in de 19de en begin 20ste eeuw in België zijn geweest, hebben zich niet doorgezet en de politieke statistiek is verschrompeld tot - op enkele uitzonderingen na - een eerder onbeholpen corpus. En dat terwijl geleerden als Adolphe Quételet "le plus parfait modèle d'un savant officiel"³, maar ook vele anderen België op stuk van statistiek naam hebben gegeven in de wetenschappelijke en politieke wereld.

Op zijn minst vanaf de jaren veertig tot in de jaren tachtig van de 20ste eeuw kenmerkt de officiële politieke statistiek in België zich hoofdzakelijk negatief. Een opvallend dieptepunt is de angstvallige en verhullende publicatie van de uitslagen van de enige volksraadpleging die België gekend heeft, deze van 12 maart 1950. Zo ontbreken in alle statistieken, ook de goede, gegevens over het stemgedrag in het parlement naar partij, naar meerderheid of oppositie of naar "taal-groepen". Een leerrijke statistiek als het aantal kandidaten bij de verschillende verkiezingen wordt eind van de jaren vijftig stopgezet...⁴ Dat is toch een aardige maat van politieke participatie op uiteenlopende niveaus...

Bij nader toezien blijkt de politieke statistiek in België in die decennia beperkt en onvolledig te zijn, meermaals ambachtelijk opgebouwd, ongeordend tot niet verzameld, streng institutioneel gedacht, conservatief van oriëntering, niet echt oorspronkelijk, verhullend aangeboden en statisch qua waarneming. Dit strenge oordeel dient nader toegelicht en gestaafd.

A. Beperkt en onvolledig

De Belgische politieke statistiek is in die decennia erg beperkt en dienvolgens sterk onvolledig. De klassieke onderwerpen zijn de verkiezingsuitslagen en de personeelsbezetting van de centrale besturen.⁵ Daarbuiten wordt centraal amper een belangrijk politiek gegeven verzameld, zodat de informatiezoeker naar de instellingen, diensten en organisaties zelf op speurtocht moet gaan. Maar ook in deze instellingen, diensten en organisaties is het statistisch aandeel, zeker inzake politiek relevante gegevens opvallend beperkt, en waar het dan al bestaat

3 E. DUPREEL, *Adolphe Quételet. Pages choisies et commentées*. Brussel, 1942, blz. 8.

4 Zie b.v. het recente *Statistisch Jaarboek van België, 1995*. Boekdeel 113. Brussel, z.d., blz. 124.

5 Meest recente uitgaven: MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN. *Gelijktijdige verkiezingen van 13 juni 1999 voor het Europees Parlement, De Kamer, De Senaat, De Gewest- en Gemeenschapsraden*. Voorlopige uitgave van 2 juli 1999. (C.D.Rom). Op 1 oktober 1999 is een nieuwe uitgave met officiële resultaten verspreid.

FEDERAAL MINISTERIE VAN AMBTENARENZAKEN. DIENST VAN ALGEMEEN BESTUUR. *Overzicht van de personeelssterkte in de overheidssector. Toestand op 30 juni 1999 en 1 januari 2000*. Brussel, 124 blz.

"moeilijk tot ontoegankelijk" geklasseerd voor de buitenstaander. Tot de jaren '80 stond het Belgisch parlement als een voorbeeld voor de grote mate van afwezigheid van statistieken, of, waar geaggregeerde informatie al was samengesteld van slechte verspreiding en/of moeilijke toegankelijkheid. ⁶ Maar de regering, de vroege gewesten en gemeenschappen, de provincies, de (grote) gemeenten, de politieke partijen, de sociale partners, de grote drukingsgroeperingen scoorden globaal genomen niet veel beter.

B. Weinig professioneel

Die Belgische politieke statistiek kon niet bogen op een diepgaande politologische aanpak. Integendeel zij werd vrij ambachtelijk of in een aantal gevallen zelfs amateuristisch opgesteld. Het Nationaal Instituut voor de Statistiek had en heeft geen departement politieke statistiek. Wat het Instituut aan politieke statistiek publiceert betreft het uit andere bronnen. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken, de Diensten van de Eerste Minister, het parlement hadden geen eigen statistische afdeling of dienst. Toch hoogst opmerkelijk in een polyarchie!

De politieke statistiek die dan toch gemaakt werd (b.v. verkiezingsstatistiek) moest opgesteld worden onder een logistieke en/of politieke oriëntering zonder veel deskundige sturing. De ijver en het doende leren van ambtenaren, meermaals los van, en soms tegen hun taakbepaling in, leveren dan toch een aantal basisgegevens op. Maar de politologische oriëntering en inpassing ontbraken veelal en ontbreken grotendeels nog. Statistische informatie moet geoptimaliseerd worden door ze in te passen in een globaal beeld van de Belgische politiek -de 3B's: bestel, besluitvorming en beleid. De 3 B's moeten statistisch zo volledig en indringend mogelijk worden beschreven om er de evoluties in aan te geven, en zeker om er nieuwe verschijnselen of vernieuwende tendensen in op te speuren.

C. Ongeordend aanbod

Een in het oogspringend kenmerk van de politieke statistiek tijdens het grootste deel van de 20ste eeuw in België is haar ongeordend karakter. De ijver van een aantal ambtenaren, de samengelezen gegevens als antwoord op een ministeriële of parlementaire vraag, de schaarse statistische gegevens in de jaarverslagen van commissies en instellingen vormen de verzameling officiële politieke statistiek in België. Deze verzameling is ongeordend. Elke component is opgebouwd volgens een eigen werkwijze, volgens een eigen indeling, tot en met de gebiedsindeling, die, zoals men weet, voor wetgevende, administratieve, gerechtelijke, sociaal economische en educatieve materies en nutsvoorzieningen onvoorstelbaar verschillend is ⁷ zodat onderlinge vergelijking fel bemoeilijkt wordt. De uiteenlopende gebiedsindelingen vergroten nog aanzienlijk het ongeordend karakter. Pas vanaf de afbakening van de taalgrens in 1961-1962 kan men zelf een behoorlijke statistiek voor Vlaanderen en Wallonië opbouwen. Maar men moet het

⁶ KAMER, WETGEVENDE DIENSTEN, *Statistieken van de parlementaire werkzaamheden*, 1984-1985, Handelingen, nr. 3, 20 november 1984. Het wordt een gelukkig initiatief genoemd -en terecht- als de Kamer van volksvertegenwoordigers in 1984 drie jaar Kameractiviteit in statistieken vastlegt. Zie *De Standaard*, 24 november 1984.

⁷ C. DEKIEN, F. DE RYNCK, *Atlas van de bestuurlijke gebiedsindelingen in Vlaanderen. De binnenkant van het openbaar bestuur*. Leuven, Afdeling Bestuurswetenschappen, 1991, XXXII+245+9 blz.

zelf doen want de "regionale" statistieken zijn nog lang nadien officieel taboe.⁸ De "astuce" om de provincies voortaan alfabetisch te klasseren, Nederlandse en Franse namen door mekaar, is statistisch zo contraproductief als die "Belgische slimmigheid" groot is. Een noord-zuid met binnenin west-oost rangschikking is zoveel zinniger, eenvoudiger en productiever.⁹

Een politieke statistiek die naam waardig moet een antwoord of op zijn minst belangrijke indicaties verstrekken ter beantwoording van de vragen wie de besluitvormers zijn, hoe de besluitvorming verloopt, wat men beslist heeft, welke de repercussies van die beslissingen zijn en hoe, kwalitatief en kwantitatief, de legitimiteit van het beleid is. Om dit te bereiken dient een algemeen werkplan opgesteld waarin al deze vragen voorkomen. Dit algemeen werkplan moet ook de frequentie van de meting en de ijking- en beoordelingstermen stellen. Op die manier kan het politiek bestel statistisch "gelezen" worden, en krijgt men inzicht in tendensen en evoluties. Dan heeft men kwalitatieve informatie, pas dan heeft men een hoge informatiedichtheid.

Het verkaveld en soms toevallig tot stand komen van de Belgische politieke statistiek is de antipode van zulke algemene beschrijving en doorlichting. Het verspreid publiceren vergroot nog het ongeordend karakter.

D. Sterk institutioneel

De politieke statistiek in België is strak institutioneel gebonden. Enkel over de gevestigde instellingen als parlement, verkiezingen, administratie, worden - op de hierboven beschreven manier en in beperkte omvang - statistische gegevens opgesteld. Hier schuilt een bijzonder sterke "culturele" drempel. Het constitutionele beeld - "België is een monarchie, tevens een parlementaire democratie met scheiding der machten, waarin de natie beslist" is deels juridisch achterhaalde fictie en deels een ideologie waarachter een andere polyarchie-opbouw, o.m. met een sterk participatief gehalte, zich handig verschuilt. Eén voorbeeld maar: "De Koning benoemt en ontslaat zijn ministers" poneert vandaag de dag nog altijd artikel 96 van de Belgische Grondwet. Nagenoeg het ganze officiële apparaat dreunt eendrachtig het deels fictieve en deels ideologische refrein af en, sterker, doet formeel alsof het inderdaad zo werkt. Achterhaald verleden en ideologie zitten sterk in de officiële politieke cultuur van België ingebrand.

De Belgische politiek speelt zich echter in zeer aanzienlijke mate anders af en buiten de formele instellingen: participatie, sociaal-economisch overleg, drukingsgroeperingen, mobilisaties en acties, conflictescalatie, pacificatie-overleg en besluitvorming, netwerken, bureaucratie en technocratie, het elitaire gesprek.¹⁰ Al deze belangrijke aspecten van de Belgische politiek vallen buiten de aandacht

8 H. SCHILTZ: "Waarom remt men het N.I.S. en verbiedt men sommige departementen regionale statistieken te maken?" (Colloquium van het Studiecentrum Politieke Instellingen, 6 oktober 1984).

Zie verder: VLAAMSE RAAD, Voorstel van resolutie van H. Suykerbuyk c.s., betreffende een samenwerkingsakkoord inzake het ter-beschikking- stellen van regionale statistieken, ingediend op 17 oktober 1989, heringediend op 5 februari 1992, in 1994-1995 nog steeds "aanhangig bij de Commissie".

9 Zie *Res Publica*, 1997, nr. 3, blz. 460-461 voor deze performante indeling.

10 Zie de 41 jaargangen van *Res Publica* met zijn haast 170 nummers.

Zie verder: W. DEWACHTER, *Besluitvorming in politiek België*, Leuven, 1995, 2de herz. uitg. 383 blz.

van de politieke statistiek in België. En dit niet alleen bij gebrek aan voldoende basisgegevens en deskundige oriëntering, maar ook door de drempels, de controle op of de onwil om tegen de officiële "staatsleer" van België in te gaan. Die "opsluitende" politieke cultuur krijgt opmerkelijk genoeg structurele versterking vanuit belangrijke besluitvormingspatronen in België, zoals de elitaire afspraak, de pacificatiepolitiek en de onderhandse besluitvorming. Zij houden per essentie inperking van de informatie in.

E. Conservatief van oriëntering

Wat er aan politieke statistiek verschijnt is dan ook in wezen conservatief: enkel wat door de ideologie of door de besluitvormers, zeg maar de politieke elite, aanvaard en erkend wordt, komt in aanmerking om in een statistische omschrijving en/of telling terecht te komen. Gezien de manier van opmaken valt dit kenmerk best te begrijpen: welke ambtenaar zal zijn teksten zover te buiten gaan dat hij/zij, niet alleen statistieken opstelt, maar vooral statistieken die niet aanvaard worden door de politieke elite, m.a.w. die oppositioneel zijn in de echte betekenis van die term? Er is in dat opzicht het significante voorbeeld van de regionale statistieken, die -hoe noodzakelijk ook in de maatschappelijke ontwikkeling van België- er maar komen, en dan nog, als "het unitaire België heeft afgedaan". Stemmentelling per partij duikt maar in de verkiezingsuitslagen op als de elite al een hele tijd de weg van de partijorganisatie bewandelt. De afvallingswedstrijd van het wetgevend initiatief, cumulatie van mandaten, afwezigheid van parlementsleden en regeringsleden in de Kamers, bestendigheid en vernieuwing bij de parlementairen (ooit wel geteld), functioneren van partijorganen, ledenaantallen van de politieke partijen...: weinig tot niets. Slechts over deze politieke gegevens die vast erkend en goed gevestigd zijn, m.a.w. veilig geïnstitutionaliseerd, worden cijfermatige gegevens verzameld en bekend gemaakt. Hetgeen lang en zeker bestaat, niet de nieuwe vragen of problemen, niet de veranderingen of nieuwe ontwikkelingen zijn onderwerp van statistieken. Bovendien moet hier de informatiepolitiek van de schaars verstrekte statistieken aangestipt te worden. Afwezigheid van gegevens, laattijdigheid van publicatie, globalisatie van cijfers, samenrekking van categorieën, evenzoveel technieken van "behandeling" van statistische informatie. Een paar referenties ter staving: de wettelijk verplichte statistieken over het taalgebruik in het leger, de stakingen van 1950 en 1960-61, de informatie over steun aan bedrijven, de regionale verdeling van de kredieten aan de vijf nationale sectoren, de geldelijke transfers van Vlaanderen naar Wallonië inzake sociale zekerheid...

Met als consequenties uitwassen van institutionele schijn-heiligheid, zoals bij voorbeeld de verkiezingstelling per stadswijk: door een akkoord onder de partijen gebeurde het de facto, tegen de wettelijke voorschriften in, en ten gerieve van de politieke partijen in exclusiviteit.

F. Verhuld in onprecieze categorieën

Een aanzienlijk deel van die statistiek is nog verpakt in hermetische, zoniet verhullende categorieën. De verkiezingsstatistiek in het kiesarrondissement/kieskring Brussel is daar een voorbeeld van. Overigens is gans de verkiezingstelling, precies omdat zij op het niveau kieskanton verloopt opmerkelijk verhuld. Daar nijpt inderdaad een schoen: het politiek gebruik of misbruik dat van de informatie gemaakt, of zou kunnen gemaakt worden, zet, soms heel efficiënt, ertoe aan het informatiegehalte te verminderen, de zeggings te verdoezelen of weg te

nemen door in tegengestelde-richting-werkende-classes samen te voegen. Een duidelijke en operationele politieke statistiek staat meer dan eens aan de antipode van wat in België geboden wordt. Er kan geen twijfel over bestaan: niet de kwaliteiten van de statistiek (o.m. helderheid, categorische nauwkeurigheid, betrouwbaarheid en geldigheid, mode-onafhankelijkheid, snelheid van opmaak en verspreiding) zijn criteria voor beleid, besluitvorming en bestel, maar de kwaliteit van de maatschappelijke organisatie. Nu is -onmiskenaar - de maatschappij op Belgisch grondgebied bijzonder complex... vandaar. Maar, om bij de verkiezingen te blijven: hoe lang nog zal België zijn 7 verschillende kiesstelsels, waarvan meerdere bijzonder en onnodig ingewikkeld, meeslepen? In een polyarchie begint goed bestuur met een helder en beslissingskrachtig kiesstelsel. De politiek staat wezenlijk in de kern van het maatschappelijk sturingsgebeuren en behoort - althans in de polyarchie - in aanzienlijke mate toe aan de burgers. Vanuit die helderheid- en eenvoudsbetrachting van het beleid straalt dit over naar de statistiek.

G. Statische conceptie

De politieke statistiek in België is overigens overwegend statisch van aanpak in plaats van tevens een ruime aandacht aan de dynamiek van het politiek gebeuren in de polyarchie te besteden. Hiervoor zijn er twee verklaringen. Vooreerst de aandachtspunten. Hoger is de institutionele benadering aangestreept. Toen werd reeds onderlijnd dat conflictescalatie en pacificatie, sociaal en economische probleemformulering en overleg, participatie en drukingsacties, bureaucratie en technocratie, onderhandse besluitvorming niet aan bod kwamen en komen. Het vernietigen na verloop van tijd van de registraties van betogingen door de Rijkswacht zonder enige publicatie van die belangrijke, ja zelfs unieke informatie op stuk van betogingen - alhoewel onvolledig - is een sprekend voorbeeld.¹¹ Als dat zo is, dan wordt het belangrijkste gedeelte van de dynamiek in de Belgische politiek buiten beschouwing gehouden. Enkel het statische van gestolde werkwijzen, zijnde instellingen, komt in aanmerking. De tweede verklaringgrond ligt in de geringe aandacht voor het opstellen van tijdreeksen en, als deze al bestaan, worden de categorieën meermaals veranderd zodat vergelijking, en dus mogelijke vaststelling van verschuivingen en veranderingen, zeer bemoeilijkt, zoniet onmogelijk gemaakt worden. Zie bijvoorbeeld het aantal tewerkgestelden in de overheidsdiensten vanaf 1945.

De politiek kent een dynamisch verloop, niet het minst in de twintigste eeuw. Waarom dan niet die dynamiek in cijfers synthetiseren en tot groter inzicht beschikbaar stellen? Indien de Belgische politieke statistiek dit zou doen, en zou gedaan hebben in lengte van jaren, zou zij tevens een oorspronkelijk karakter hebben, minstens in het opzicht dat zij het eigen karakter van die polyarchie zou blootleggen, eigen karakter dat vooral in haar dynamiek is te vinden. België zou zo zijn Quételet-prominentie op stuk van politieke statistiek eer bewezen hebben. Op die manier zou het officiële België de democratiserende functie van opmaak en verspreiding --in haar polyarchische schoot - van cruciale informatie begrepen hebben en aanzienlijk bevorderd hebben. De democratie volwaardig realiseren is een objectief waar men elke dag alle significante geleidingen in de maatschappij toe moet stimuleren en helpen. Een adequate politieke statistiek is een

¹¹ Voor het tegenbeeld zie: BONNER INNENMINISTERIUM: *Demonstrationstätigkeit in den Jahren 1980-1984*.

rijk en zelfs cruciaal hulpmiddel voor heel wat geledingen uit die maatschappij, die via vertaling door onderwijs en door een kwalitatief hoogstaande pers tot bij de burgers gebracht kan worden.

Het spreekt voor zich dat de analyse van de Belgische besluitvorming door het wetenschappelijk onderzoek verricht dient te worden. Dat is haar eigen taak. Opdat dit optimaal zou kunnen gebeuren moet een uitgebreide en kwalitatief hoogstaande politieke statistiek ontwikkeld worden. Doch ook, en zelfs in de eerste plaats, heeft het politiek bedrijf zelf een uitgebreide en kwalitatief hoogstaande politieke statistiek nodig.¹² Statistiek is informatie, "relation pure et simple des faits" naar de uitdrukking van R. Clause. ¹³ Als samengebalde en betrouwbare informatie is statistiek onvervangbaar om adequate beslissingen te nemen. "Informationen sind das Rohmaterial rationalen Entscheidens" stelt, begin van de jaren zestig, Renate Mayntz terecht. ¹⁴ Maar, en hier knellen de functies, informatie is ook macht en tegelijk ook mogelijkheid tot grotere betrokkenheid. Statistiek kan een bijzonder rijke informatie dragen. Deze mag de polyarchie niet alleen niet onthouden worden, zij dient uit de eigen aard van de polyarchie aan de staatsburgers ter beschikking gesteld. Er komt nooit een volwaardige democratie zonder autonome informatie!

H. Een inhaalbeweging

Recent hebben een aantal instellingen aanzienlijke aandacht besteed aan hun statistische informatie. Het Vlaams Parlement en de federale Kamer van volksvertegenwoordigers mogen hiervan zeker als prominente voorbeelden aangehaald worden. ¹⁵ De VRIND-reeks is een uitstekende poging om beleidsrelevante cijfers voor beleidsvoorbereiding en beleidsevaluatie te leveren, zonder evenwel de eerste twee B's. ¹⁶ De officiële registratie en publicatie van de uitgaven van de verkiezingscampagnes -ingevolge de wetgeving op de "beperking" van de uitgaven, is een ander sprekend voorbeeld. De merkwaardige simulaties van de zetel-

12 De toppolitici passen dit bij manier van spreken "elke dag" toe. W. DEMEESTER-DE MEYER, Beschikbare informatie voor toppolitici en de omzetting ervan in legitiem beleid, *Res Publica*, 1993, nr. 2, blz. 133-139. En de sociale partners blijven niet achter. Zie bij voorbeeld het *Koninklijk besluit van 27 november 1973 over de economische en financiële informatie*.

13 R. CLAUSE, *Le journal et l'actualité*. Verviers, 1967, blz. 21.

14 R. MAYNTZ, *Soziologie der Organisation*. Reinbek, 1963, blz. 96.

15 Zie bijvoorbeeld:

KAMER, *Jaarverslag. Gewone zitting 1997-1998, 49ste zittingsperiode*. Brussel, 1999, Hoofdstuk I, blz. 1343.

VLAAMS PARLEMENT, *Jaarverslag 1995-1997*. Brussel, 1997 en *Jaarverslag 1997-1998*. Brussel, 1998, 217 blz. Zie vooral zijn: *Legislatuurverslag 1995-1999*. Brussel, 1999 2 delen, 169 blz + Bijlagen, blz 170-323.

16 MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP ADMINISTRATIE PLANNING EN STATISTIEK, *VRIND Vlaamse Regionale Indicatoren*. Voorbeeld: Uitgave 1998. Brussel, 1999, 384 blz.

Zelfs deze uitstekende VRIND-reeks gaat in de politieke statistiek niet verder dan surveygegevens over politieke kennis en (een weinig) politieke participatie. Maar de partijpreferenties van de Vlamingen zoals die bij de verkiezingen macht verdelen, zijn sterkere beleidsindicatoren dan vele kaarten en cijfers uit die uitgaven, want zij komen uit de enige officiële inspraakmogelijkheid van de Vlamingen. Meer dan vele statistieken is de besluitvorming zelf in Vlaanderen in al zijn variaties richtinggevend.

verdeling in Kamer en Senaat in 1992-1993 met het oog op de ontubbeling en hertekening van het federale parlement en de creatie van een Vlaams en Waals parlement tonen -naast de opmerkelijke openheid en kwaliteit- eens te meer het groeien uit het concrete politieke gebeuren, maar sporadisch, punctueel en verspreid.

Doch de hoofdtonen van de voorbije decennia blijven. ¹⁷ De afwezigheid en/of laattijdigheid van de verkiezingsuitslagen na 13 juni 1999 zijn "politieke feiten" geworden, of meer genuanceerd uitgedrukt, hebben in aanzienlijke mate bijgedragen tot belangrijke politieke beslissingen. De omvang van ministeriële kabinetten na 13 juni, gegeven zijn strijdpuntkarakter toch niet onbelangrijk, is nog altijd een puzzel, waarop politici, politieke journalisten en wetenschappers zich moeten toeleggen om de basisgegevens te verzamelen.

I. De 3 B's

Voor een moderne of "post-moderne" staat als België op het einde van de twintigste eeuw, is de officiële politieke statistiek in verre gaande mate verschrompeld, verouderd en niet langer in die uitwerking te verantwoorden. Hier stelt zich een nieuwe uitdaging.

De belangrijkste capaciteiten en bevoegdheden om in deze negatieve kenmerkenreeks verandering te brengen berusten bij de regering en bij het Nationaal Instituut voor de Statistiek op federaal vlak en bij de regeringen en de diensten statistiek van Gemeenschappen en Gewesten.

De beleidsnota 2000-2004 van Vlaams minister, vice-president Steve Stevaert stelt terecht: "De Vlaamse overheid wil een performant Vlaams statistisch systeem uitbouwen dat de gebruikersgroepen snel, permanent en op systematische manier relevante en kwaliteitsvolle officiële statistieken aanbiedt" en formuleert meteen als prioriteiten: "een coherente set aan referentiegegevens over de demografische, de socio-economische, de budgettaire en sociaal-culturele beleidscontext van Vlaanderen". ¹⁸ Uitstekend, maar waar blijft het draag- en maakvlak van dit alles: de politiek? Vlaanderen is tot zelfs constitutioneel erkend, maar toch "vergeet" men het essentiële sturingsgebeuren.

De federale en deelstatelijke regeringen en hun diensten moeten meer interesse ontwikkelen voor de politieke statistiek en er aanzienlijke middelen voor inzetten. ¹⁹ De politieke statistiek betreft de federale, de gewestelijke, provinciale en gemeentelijke politiek, daarom gaat zij ons allen aan. Zij is te belangrijk om er niet de noodzakelijke middelen voor uit te trekken zodat men op termijn tot

¹⁷ De overigens voortreffelijke *Annuaire Statistique de la Wallonie. Module général*, uitgegeven door de Service des études et de la statistique (uitgave 1997) heeft helemaal geen politieke statistieken. Idem voor de *Module social* (uitgave 1999).

¹⁸ S. STEVAERT, *Beleidsnota 2000-2004. Vlaamse statistieken*. Brussel, 2000, blz 13 en 14.

¹⁹ Uitslagen van politiek survey- of opiniepeilingsonderzoeken zijn belangrijke maar slechts eerste stappen. Dit geldt ook voor de opmerkelijke reeks *Eurobarometers* van de Europese Unie - nr. 50 van de herfst 1998 viert de succesrijke en opmerkelijke 25ste verjaardag -. Maar politieke statistiek heeft nog meer primaire behoeften dan opinie- en waarderingsinzichten. In de eerste plaats moeten processen en structuren doorgelicht worden.

Ook de cartografische weergaven van de parlementsverkiezingen vanaf 1985 door het NIS, overigens naar een uitgewerkt politologisch voorbeeld mogen hier vermeld worden. Zie de *Weekberichten* nr. 2109 (1985), nr 2218 (1987), nr 2412 (1991), nr 2590 (1995) en 2786 (1999).

de uitbouw van een algemeen werkschema komt. Gezien hun wezenlijk aandeel moeten overigens de politieke partijen, maar ook de drukingsgroeperingen uit het "middenveld", ondanks het hectische van de politiek in zijn 3 B's-aspecten, aandacht besteden aan hun cruciale statistieken, die zij de polyarchie niet mogen onthouden.

De onderzoeksinspanning naar meer en betere politieke statistiek dient los te komen van een al te juridisch-institutionele conceptie van de politieke besluitvorming in België en resoluut politologisch te observeren. Dit betekent te onderzoeken hoe de politiek in werkelijkheid verloopt. De 3 B's: bestel, besluitvorming en beleid! Een algemeen statistisch informatiepatroon dient opgesteld: alle cruciale variabelen, in hun politologische hardheid moeten opgenomen worden.²⁰ De "Wahlstatistik" van het Statistisches Bundesamt (BRD) levert een uitmuntend voorbeeld van de dynamiek die de officiële statistiekdiensten daarbij kunnen ontwikkelen.²¹ Niet alleen zoekt het Bundesamt naar volledigheid (de congruentie van de Erst- en de Zweistimmen bijvoorbeeld) maar ook naar verheldering en verklaring. Het Bundesamt trekt, op wettelijke gronden, vanaf 1953 al een steekproef van stembureaus om op basis van het stemgedrag zelf de uitslag te kunnen opsplitsen naar geslacht, leeftijd, gemeentegrootte. Uitmuntend is dit - helaas stopgezet in 1994 - omdat de steekproef toelaat meer zicht te krijgen in de keuzen van de burgers zonder aan de beslissing hoe dan ook te raken. Verkiezingsuitslagen winnen aan zeggingskracht - bij constante beslissingskracht - als de bedoelingen achter het stemgedrag op betrouwbare manier kunnen geëxpliciteerd worden. Die dynamische aanpak moet model staan bij het peilen naar de 3 B's.²² Verder moet een inventaris worden opgesteld van wat beschikbaar is -al dan niet aangepast. Men moet onderhandelen met de betrokken diensten over regelmatige en betrouwbare informatie, binnen de categorieën en operationalisaties van het algemeen plan. De leemten moeten systematisch en bekwaam weggerukt worden. De informatie moet snel en adequaat verspreid worden en bereiken wie bereikt moet en wil worden. Op langere termijn moet gespeurd worden naar nieuwe ontwikkelingen en tendensen.

En waarom zouden - Vlaanderen en Wallonië - als emanatie van de democratiseringstendens die het federalisme in wezen is - niet zulk politologische statistische afdeling oprichten? Dat is toch de democratie zelf doorlichten! Zij zouden op die manier ook weer aanknopen bij en eer bewijzen aan de oorspronkelijke

20 Er bestaan uitstekende voorbeelden om als vertrekpunt te dienen:

D. BUTLER, G. BUTLER, *British Political Facts 1900-1994*. Houndsmill, 1994, 7de uitg. (eerste uitgave in 1963). H. STANLEY, R. NIEMI, *Vital Statistics on American Politics*. Washington, CQPress, 1994.

Het politologisch onderzoek in België heeft ook zelf al heel wat onderwerpen en benaderingswijzen verkend en uitgewerkt. Uiteraard moeten de breedte en de diepte van de statistische informatie uitgespit worden.

21 STATISTISCHES BUNDESAMT, *Wahl zum 14. Deutschen Bundestag am 27. September 1998. Heft 3. Endgültige Ergebnisse nach Wahlkreisen*. Stuttgart, 1998 (verschenen: 14 oktober 1998), 282 blz. + 20 blz. kaarten. Of als sterk voorbeeld voor 1998: *Heft 5. Textliche Auswertung der Wahlergebnisse*. Stuttgart, 2000, 208 blz.

22 Zie ook de indrukwekkende reeks over de Bundestagwahl b.v. van 2 december 1990, de eerste na de hereniging met o.m. het boek met de resultaten van de steekproeftrekking: STATISTISCHES BUNDESAMT, *Wahl zum 12. Deutschen Bundestag am 2. Dezember 1990. Heft 4 Wahlbeteiligung und Stimmabgabe der Männer und Frauen nach dem Alter*. Stuttgart, 1991, 107 blz.

(Duitse) betekenis van statistiek, namelijk informatie betreffende de staat.²³ De algemene en centrale verstrekking van de basisinformatie zou een multiplicator-effect hebben op het politologisch onderzoek én wezenlijk op het politieke inzicht. Een wetenschapspolitieke beslissing met aanzienlijk rendement! Maar het wordt dan bovenal een strategisch belangrijke beleidskeuze! "Statistiek is een instrument voor de beleidsondersteuning om beslissingen te kunnen nemen op basis van rationele, objectieve gegevens. Cijfers vormen de zakelijke ondertoon in politieke debatten. Ze kunnen kernachtig een discours samenvatten, stellingen onderbouwen of juist ontkrachten", aldus Luc Van den Brande, toen minister-president van de Vlaamse regering.²⁴

Besluit

Van leidende politici en hoge ambtenaren mag men verwachten dat zij verder dan hun teksten en procedures kijken en op zoek gaan naar de fundamentele veranderingen én constanten in hun gebied. Wil hun beleid nog goed aankomen, liefst nog behoorlijk renderen dan hoeven zij dit te doen met een oog op het geheel van de maatschappij én van de politiek. De politieke besluitvorming hoeft minder beducht te zijn voor informatievergaring maar ook voor informatieverbreiding. "It will take enlightened leadership to bring about changes, but the current widespread concern for reinventing government offers a favorable time to accomplish change". Aldus Norman Bradburn t.a.v. de reorganisatie van de statistiek in de V.S.A.; best hier ook toepasselijk.²⁵

Democratie heeft informatie nodig. Bovendien is democratie een leerproces, in de eerste plaats voor de burger. Maar opdat deze aangepast en recht toe recht aan zou kunnen leren, dient hij over de nodige en juiste informatie te beschikken - dit betekent met een hoge informatiedichtheid én met zo weinig mogelijk informatie-overlast. Een goede politieke statistiek heeft die kwaliteiten. "Dege-lijke statistische informatie is een hoeksteen geworden van een professioneel overheidsbeleid" beaamt minister, vice-president S. Stevaert.²⁶ Het gaat in de polyarchie uiteindelijk toch om het gemenebest van eenieder, om de niet aflatende po-gingen een kwalitatief hoogstaande *volonté générale* te realiseren.

Wilfried DEWACHTER

23 Betekenis die vanaf 1672 ingang vindt. Vergelijk de eerdere term van John Graunt: *Political Arithmetic* (1661)

24 VRIND, *Vlaamse Regionale Indicatoren*. 1998., blz. 4.

25 N. BRADBURN, *The Future of Federal Statistics in the Information Age*. *Journal of Official Statistics*, 1999, nr 3, blz. 365.

26 VRIND 1999, a.w., blz. 3.

Summary: Political Statistics in Belgium

The great promises that "Statistik" yielded in the 19th century in Belgium, did not materialise. At least as far as political statistics are concerned. In the second half of the 20th century the output was rather limited and thus very incomplete, not very professionally conceived and elaborated, disorderly provided, strongly related to an outrun institutional approach and thus quite conservative in its orientation, veiled in inaccurate categories with the static view rather dominant. Therefore, starting from a global approach of the 3 P's (: polity, politics and policy), a rebuilding is necessary. This should provide for an inventory of existing statistical data and - above all - a masterplan to achieve a straightforward view on the 3 P's in Belgium: polity, politics and policy. A polyarchy has the right and the need to in depth information that is as complete as feasible. Statistics are very handy tools to provide this information to both policymakers and citizens.